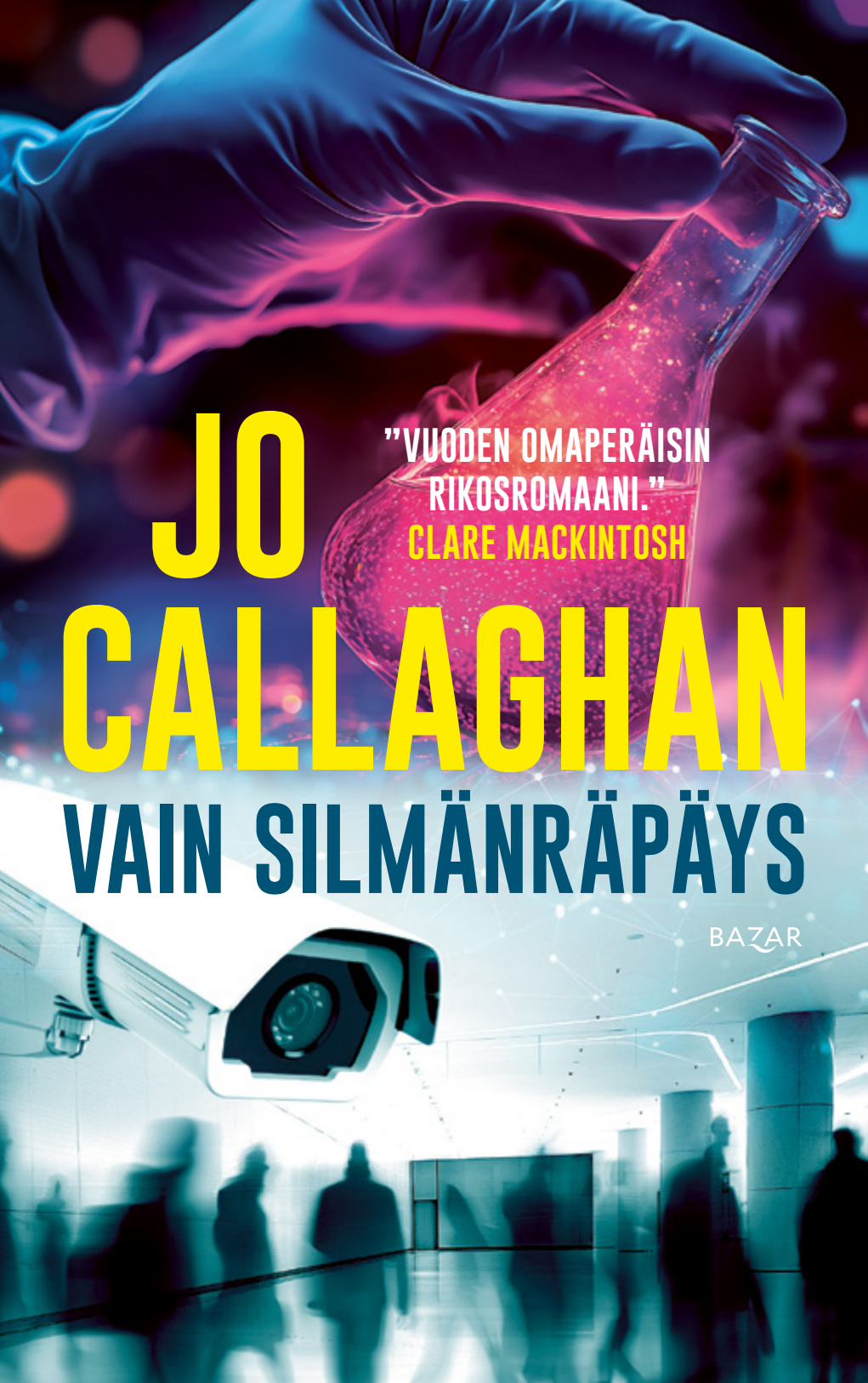

**JO
CALLAGHAN**
VAIN SILMÄNRÄPÄYS

"VUODEN OMAPERÄISIN
RIKOSROMAANI."
CLARE MACKINTOSH

BAZAR

JO CALLAGHAN

VAIN SILMÄNRÄPÄYS

SUOMENTANUT JAAKKO KANKAANPÄÄ

BAZAR

Ensimmäinen painos

Hamlet-sitaatit s. 156 ja 367

Paavo Cajanderin suomennoksesta

Bazar Kustannus

www.bazarkustannus.fi

Suomentanut Jaakko Kankaanpää

Englanninkielinen alkuteos *In the Blink of an Eye*

Copyright © 2023 by Jo Lenaghan

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-403-770-9

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@bazarkustannus.fi

Stevelle

Todellinen kysymys ei kuulu,
ajattelevatko koneet. Todellinen kysymys
kuuluu, ajattelevatko ihmiset. Sama mysteeri,
joka ympäröi ajattelevaa konetta,
ympäröi jo ajattelevaa ihmistä.

B. F. Skinner,
Contingencies of Reinforcement:
A Theoretical Analysis

AIEMMIN

Hän ei näe.

Hän yrittää avata silmänsä, mutta jokin painaa luomet tiukasti kalloa vasten. Hän hamuilee kasvojaan hitailla, kömpelöillä sormilla. Side? Laastari? Mitä helv...?

Hän repii ensin yhdellä kädellä, sitten hädissään kahdella. Turhaan. Side on liian tiukalla.

Hän yrittää epätoivoisesti keksiä selitystä. Tämä on unta. Hän on krapulassa. Joku älytön kännipila. Luken idea varmaan.

Sylki tulvahtaa hänen suuhunsa, kun hän muistaa, ettei ollut illalla ulkona Luken kanssa. Hän ei ollut ulkona kenenkään kanssa, koska hänellä oli aamulla se vastaanotto, ja sitten...

Ja sitten.

Helvetti.

Äänettömässä pimeydessä kuuluu vain hänen oman sydämensä jyskytys ja näkyy vain sykkivä kajo silmäluomien takana. Hän levittää kätensä tilaan, jota ei näe. Hän istuu vuoteessa. Kapeassa vuoteessa, jossa on lakanat ja jonkinlainen karhea peitto tai pyyhe ja... hän säpsähtää sormiensa osuessa kylmään, kovaan metalliin. Hän tunnustelee sitä kummissaan. Kaide?

Tämä ei ole hänen sänkynsä.

”Hei!” hän huutaa. Hän katu huutoaan heti, koska hänen äänessään kuuluu selvästi pelko, kun se kaikuu tyhjässä huoneessa. Ilma on kylmää ja haisee – hän niiskaisee, etsii oikeaa sanaa – desinfiointiaineelta?

Hän kuulee oven avautuvan ja kääntyy ääntä kohti.

”Hei”, hän sanoo taas, nyt toiveikkaammin.

Ovi naksahuttaa kiinni.

Askelia. Vaimeita askelia, lattiaan tarttuvat kengät.

Ne pysähtyvät.

Hänen silmiään polttaa, kun hän yrittää katsoa niitä peittävän esteen läpi. ”Kuka sinä olet? Missä –”

Hansikkaan suojaama käsi tarttuu hänen vasempaan käsivarteensa. Hetkeen hän ei pysty liikkumaan. Kauhu valtaa hänet ja hän yrittää päästä irti, mutta koura puristaa hänen kättään kärkeen voimalla. Hän haukkoo henkeään, kun jotain jääkylmää valahtaa hänen suoniinsa. Sitä kestää kaksi tai ehkä kolme sekuntia, ja sitten vieras päästää irti, ja hän tuntee nenässään terävän kemikaalihajun.

Hän silittää käsivarren kipeää kohtaa. ”Missä minä olen? Kuka sinä olet?”

Hän katsoo suuntaan, jossa arvelee vieraan olevan. Nyt vieraalla on tilaisuus selittää, nyt kaikki voi hetken kuluttua olla selvää, ja hän saa nauraa – vaikka hieman vaivautuneena – omille harhaisille kuvitelmiin.

Mutta rauhoittavia sanoja ei kuulu, ei kuulu minikäänlaisia sanoja. Vain pehmeät kengänpohjat vingahtelevat paljaalla lattialla. Ovi naksahuttaa auki.

”Odota!”

Ovi sulkeutuu. Ja menee lukkoon.

Hän syöksähtää ääntä kohti, mutta hänen ruumiinsa on raskas ja hidas, sitä painaa jokin tuntematon voima. Hän hapuilee sänkyä kiertävää kaidetta. Hänen sormensa tapaavat kylmän, sileän metallin, mutta jotenkin hän ei pysty tarttumaan tai puristamaan. Hän ei kirjaimellisesti saa otetta.

Hän yrittää vetää siteen silmiltään, mutta hänen kä tensä – järjettömän painavat käsivartensa – putoavat hyödyttöminä alas. Hän vaipuu taas tyynyjen varaan häikäistyneenä silmiensä takana alkaneesta sumeiden väriläiskien ilotulituksesta.

Sitten kaikki katoaa pimeyteen.

**Leek Woottonin poliisiasema, Warwickshire,
10.6. kello 9.30**

Rikosylikomisario Kat Frankin uusien kenkien korot survoivat vanhaa kokolattiamattoa, kun hän kiiruhti kohti pomonsa huonetta. Poliisipäällikkö McLeishille oli aivan sama, kuka hänen puheilleen oli tulossa: huomattava poliitikko, jonka kalenterista oli löytynyt aikaa vasta monen kuukauden neuvottelujen jälkeen, vai joku kollega, joka oli saapunut päivän junamatkan päästä – jo viiden minuutin myöhästyminen tiesi lievästi sanottuna ärtyisää vastaanottoa. Ja Kat oli myöhässä huikeat kolmekymmentäkuusi minuuttia.

”Sovinko uuden tapaamisen?” McLeishin sihteeri kuiskasi.

Kat vilkaisi suljetun oven suuntaan. Pari vuotta sitten hän olisi suostunut ja luikkinut tiehensä tärykalvot ehjinä. Mutta kaikkien koettelemustensa jälkeen hän ei enää jaksanut pelätä räyhäävää pomoa. Sihteerin pelokkaasta henkäyksestä huolimatta hän koputti terävästi ovelle ja astui sisään.

Poliisipäällikkö McLeish istui pöytänsä ääressä takanaan avara ikkuna, josta aurinko paistoi sisään niin

kirkkaana, että tulijoiden oli siristeltävä silmiään, kun he yrittivät saada selvää hänen ilmeestään. Hän ei nousut, ei nyökännyt eikä sanonut mitään. Mutta ei myöskään komentanut Katia häipymään.

Kat kesti hänen hermopelinsä. Ei olisi ollut mitään järkeä kertoa sinitukkaisesta liftarista, jonka käsin kirjoitetussa kyltissä olisi yhtä hyvin voinut lukea ”murhaa minut”. Kiireestään huolimatta Kat oli pysähtynyt ennen kuin murhaajakandidaatit pääsisivät tarjoamaan kyytiä ja kysynyt, kuka helvetti uskaltaa liftata vielä tähän maailmanaikaan. (Ilmeisesti kahdeksantoistavuotiaat puolalaiset tytöt tulossa rockfestareilta, kun joku ”tosi siisti” tyyppi oli sanonut heille, että Warwickshiren hedelmätiloilta löytyi ”saletisti” hommia poimijoille.) Ja kun Kat ensin oli kuskannut tytön mansikkatilalle, jonka pitäjät olivat selvästi kunnon ihmisiä, vaikka maksoivat huonosti, siinä hän nyt sitten oli, puoli tuntia myöhässä tapaamisesta, johon oli ajatellut tulla ainakin puoli tuntia etuajassa.

McLeishiä eivät selitykset kiinnostaneet. Lisäksi Kat tiesi, että McLeish käytti vaitioloa aseena – harvat sietivät pitkää hiljaisuutta kiiruhtamatta täyttämään sitä itse, ja siitä McLeish sai edun, jota oli vaikea ellei mahdoton voittaa takaisin. Niinpä Kat vain katseli tyynesti tätä miestä, jonka oli viimeksi nähnyt yli vuosi sitten.

McLeish oli hänen toinen pomonsa, ensimmäinen mentorinsa ja – kuten hän halusi ajatella – yksi hänen vanhimmista ystävistään. Jopa McLeishin moitteilla oli aina hyvä tarkoitus. McLeish oli arvellut, että Kat saattaisi ottaa niistä opikseen – kuten Kat oli myös ottanut. Uransa alkuvaiheissa Kat oli tehnyt paljon

virheitä, mutta ei koskaan samaa virhettä kahta kertaa. Muut poliisit olivat kadehtineet Katin kykyä ”lukea” McLeishiä aivan kuin pomo olisi ollut erityisen vaikea sanaristikko. Katin mielestä kaikki oli kuitenkin hyvin yksinkertaista. Kun McLeishiä harmitti, hänen naaman-
sa loisti purppuranpunaisena. Kun hän oli mielissään, hänen suustaan pääsi pari äreää kiitoksen sanaa, joiden voimalla Kat leijui monta päivää. Mutta kun McLeish oli hiljaa, hän ei ollut vielä päättänyt, ja silloin täytyi pitää varansa.

”Mitä lapsille kuuluu?” Kat uskaltautui viimein kysymään.

McLeishin ilme leppyi. ”Hirveä riesa. Silloin kolmekymmentä vuotta sitten pojat lähetettiin ulos leikkimään, huudettiin illalla syömään, annettiin piiskaa ja pantiin nukkumaan. Mutta nyt tyttöjä ei voi päästää ovesta ulos ilman jotain hemmetin ’leikkitreffejä’. Ja joka ilta pitäisi lukea iltasatu. Käsittämätöntä.”

”Kaikkea ne keksivät.” Kat hymyili. McLeish oli juuri ennen kuusikymmentävuotispäiväänsä yllättänyt kaikki menemällä uusiin naimisiin ja perustamalla toisen perheen. Ja hyvä niin. Nyt hän näytti suorastaan onnelliselta.

”Tiedän ainakin sen, ettei se siitä helpotu, kun ne kasvavat.” McLeish köynysi pystyyn pöytänsä takaa ja suuntasi kohti huoneen nurkassa olevaa mustaa nahkasohvaa. Hän viittoi Katia tulemaan mukaan.

Kat upposi yhteen nojatuoleista. Hänen oli pakko vastustaa naurettavaa helpotusta, jonka McLeishin hiljainen anteeksianto hänelle soi. Ihan oikeasti. Hän oli sentään neljäkymmentäviisivuotias nainen, ei enää mikään koulutytty.

”Entä Cam?” McLeish kysyi. ”Eikö hänellä ollut loppukoe tänä vuonna?”

”Oli, ja tuloksia odotellaan. Sen takia pyysinkin päästä sinun puheillesi.”

”Sinulla on tylsää ja tahdot takaisin töihin.”

Se ei ollut kysymys. McLeish tunsi hänet aivan liian hyvin. Kat nyökkäsi, mutta ennen kuin hän ehti jatkaa, McLeishin kasvoille nousi synkkä ilme.

”Oletko ihan varma? Siitä ei ole kuin puoli vuotta, kun –”

”Olen. Cam tarvitsi ensin paljon tukea. Mutta hänellä menee nyt paremmin. Hän on voinut lopettaa lääkkeit, terapeutilla ei enää tarvitse käydä, ja hän aikoo mennä yliopistoon syksyllä.”

”En kysynyt Camista. Kysyin sinusta.”

”Olen ihan kunnossa.” Kat lehahti punaiseksi. ”Tai ainakin olen sitten, kun pääsen taas töihin.”

”Ymmärrän.”

Tietysti McLeish ymmärsi. Hän oli ymmärtänyt aina.

”Eli mitä sinulla on mielessä?” Nahkasohva päästi vaimean sihahduksen, kun McLeish nojautui taaksepäin.

”Ennen kuin jäin pois, taisit sanoa, että minulle sopisi korkeampi hallintovirka – osaston johtajan tai jopa apulaispoliisipäällikön homma.”

”Ja sinä sanoit, että järsit omat varpaasi poikki ennen kuin rupeat pyörittämään papereita.”

”Se oli silloin.” Kat vaikenä muistelemaan naista, joka ei ollut voinut ymmärtää, miksi joku takoi mieluummin näppäimistöä kuin juoksi rosvojen perässä. ”Minä kun lupasin Camille, että jos tulen takaisin töihin, en tee

mitään, missä joutuu vaaraan. Hänellä ei ole varaa menettää vielä minuakin.”

McLeish hieroi kaljuaan. ”Tiedän. Mutta pomon paikkoja ei juuri nyt ole tulossa auki, ja vaikka olisi, olet ollut poissa muutaman vuoden. Täällä on muuttunut paljon.”

”Eli tulin sitten käymään ihan muuten vain?” Kat kuulosti tahtomattaankin harmistuneelta. McLeishin tapoihin ei kuulunut juoksuttaa ihmisiä turhaan.

McLeish nojautui eteenpäin. ”Minulla on itse asiassa mielessä täydellinen homma juuri sinulle. Oletko tavanut uuden sisäministerin?” Hän ei jäänyt odottamaan vastausta, koska Kat ei tietenkään ollut. ”Ihan mukava nainen, mutta harhainen. Kuvittelee, että jossain on vielä tehostamisen varaa, jota kukaan hänen edeltäjänsä vain ei ole huomannut.”

Kat kohautti hartioitaan. Kaikki poliitikot lupasivat vähentää poliiseja ja lopettaa ”tyhjäkäynnin” ennen kuin pääsivät istumaan ministeriauton takapenkille. Mutta kun heidät oli kerran raahattu Alahuoneen eteen vastaan jostakin kammottavasta murhasta tai raiskauksesta, he vaativat pianakin valtiovarainministeriöltä lisää rahaa saadakseen ”enemmän partioita kentälle”.

”Tämä uusi on erilainen”, McLeish sanoi nähtyään Katin ilmeen. ”Hänellä on IT-taustaa, ja hän on varma, ettei yltyvän rikollisuuden torjuntaan tarvita lisää poliiseja vaan lisää AIDEja.”

”Lisää mitä?”

”AIDEja. Tulee sanoista *Artificially Intelligent Detecting Entity* eli Keinotekoisesti älykäs rikostutkintaentiteetti.” McLeish huitaisi vähätellen kädellään. ”Periaatteessa paranneltu versio Amazonin Alexasta. Pystyy

murskaamaan numeroita ja kuulemma myös ratkaisemaan rikoksia aivan hirveän paljon halvemmalla kuin tavallinen jepari.”

”Et ole tosissasi.”

”Mutta ministeri on.” McLeish nousi ja meni hakemaan raportin pöydältään. ”Hän on teettänyt tutkimuksen, jonka mukaan Britanniassa ilmoitetaan joku kadonneeksi yhdeksänkymmenen sekunnin välein, mikä tekee vuosittain yli kolmesataatuhatta tapausta. Se vie suuren osan poliisin resursseista – tarkasti sanottuna neljätoista prosenttia – ja hintaa kertyy arviolta kaksituhatta viisisataa puntaa per tapaus. Neljä kertaa enemmän kuin tavallisesta asuntomurrosta. Raportin mukaan suuren osan kadonneen etsintään liittyvistä rutiinitöistä – haastattelujen, lokitietojen, valvontakameroiden, puhelintietojen ja vastaavien läpikäynnistä – voisivat hoitaa AIDEt, mikä johtaisi ’huomattavaan’ ajan ja rahan säästöön.”

Kat tuhahti noustessaan. ”Ja paskat. Tekoäly voi ehkä auttaa datan keräämisessä, mutta se ei pysty päättämään, se ei pysty poliisityöhön. Rikollisuus on inhimillistä. Miten tietokone voisi ymmärtää, miksi joku haluaa kadota tai millaista on pelätä omaisensa puolesta? Luoja varjele.” Hän pudisti päätään muistellessaan, millaista oli aikoinaan soitella ovikelloja, kohdata rikki raastetut perheet ovien takana. ”Ja katoamisista aiheutuu muutakin kuin rahanmenoa. Omaisia kohtaan pitää olla ymmärtäväinen, hienotunteinen. Siihen tarvitaan ihmistä eikä tietokonetta.”

”Nimenomaan”, McLeish sanoi. ”Sen vuoksi pyydänkin sinua vetäjäksi pilottiohjelmaan, jossa yksi

näistä AIDEista on apuna pimeiden katoamisjuttujen tutkinnassa.”

”Mitä? Ei voi olla totta.” Katin pikku puhetta innoittanut tarmo oli äkkiä tiessään. ”Tiedät kyllä, mitä Johnille tapahtui niin sanotun tekoälyn takia.” Hänen suunsa vetäytyi happamaan mutruun sanan *tekoäly* kohdalla.

”Tiedän”, McLeish sanoi, nyt lempeämmin. ”Mutta juuri siksi minä pyydän sinua. Tarvitsen jonkun, johon voi luottaa. Olen suostunut siihen pilottiin, koska kaikki muut meille esitetyt säästötoimet ovat vielä hullumpia, ja se vielä puuttuisi, että joku innokas ja ylennyksenkipiä parikymppinen yrittäisi niiden avulla päästä ministerin suosioon.”

”Eli nyt tarvitaan nelikymppinen, joka tekee, mitä käsketään.”

”Siihen tarvitaan joku, joka ymmärtää riskit.”

Kat risti käsivartensa rinnalle. Hän tosiaan ymmärsi riskit. ”Olen ollut poliisissa melkein kaksikymmentäviisi vuotta ja painanut aivan helvetisti hommia, että olen päässyt ylikomisarioksi. Olen johtanut murhatutkintoja ja vaikeita ylikansallisia petosjuttuja, joista on seurannut muutoksia lainsäädäntöön. Minä jumalauta otin kiinni Astonin kuristajan. Niin että minkä ihmeen takia minä lähtisin penkomaan vanhoja pimeitä juttuja jonkun ministerin oman pikku projektin takia?”

”Koska jos et lähde”, McLeish sanoi hiljaa, ”siitä ’ministerin omasta pikku projektista’ tulee tekosyy, jonka varjolla poliiseja voidaan vähentää entisestään. Sinä olet inhimillisin rikostutkija, jonka tunnen. Olet melkein meedio. Jos joku voi osoittaa, kuinka helvetin tyhmä sellainen ajatus on, niin sinä.”

Kat kääntyi tuijottamaan seinällä olevaa Warwick-shiren karttaa. Hän ei ollut koskaan voinut kieltäytyä, jos McLeish pyysi jotain. Ja kun projekti kerran keskittyisi pimeisiin juttuihin, hän voisi vakuuttaa Camille olevansa turvassa. Mutta kestäisikö hän oikeasti tehdä töitä tekoälyn kanssa? Ei helvetti, mitä John sanoisi? Hän nielaisi tyhjää, ja hänen kurkkuaan kuristi, kun hän tajusi miljoonannen kerran, ettei voisi mistään tietää sitä. Kartta sumeni hänen silmissään. Paitsi että kyllä hän tiesi. John oli ollut tiedonhaluisin mies, jonka hän oli eläessään tuntenut. Hän melkein kuuli Johnin sanovan: *Kerro lisää.*

Hän päästi pitkän henkäyksen ja kääntyi taas McLeishin puoleen. ”Kerro lisää niistä niin sanotuista AIDEista.”

”En tiedä sen enempää”, McLeish sanoi ja otti puhe-
limen. ”Mutta tiedän yhden, joka kyllä kertoo.”

”Tässä on professori Okonedo”, McLeish esitteli kutsues-
saan sohvalle pienikokoisen nuoren naisen, jolla oli pääl-
lä huomiota herättävä punainen housupuku. ”Hän on
Kansallisesta tekoälytutkimuslaboratoriosta – NiAIRista
– joka toimii Warwickin yliopiston yhteydessä. AIDet
ovat hänen tutkimusryhmänsä kehittämisiä, ja professori
Okonedo myös kirjoitti raportin, joka teki sisäministeriin
sellaisen vaikutuksen, että hän pyysi Warwickshiren poliisi-
a aloittamaan pilottiprojektin AIDEjen testaamiseksi.”

Professori Okonedo ei näyttänyt huomaavan McLeishin
sarkastista äänensävyä. Hän vain nyökkäsi aivan kuin
vahvistaakseen, että oli täsmälleen kuvauksen kaltainen
nero, ja ojensi sitten niin kauniisti hoidettua kättä, että
Kat muisti tarvitsevasa kaupasta lisää käsivoidetta.

”Tässä on ylikomisario Kat Frank”, McLeish jatkoi.
”Yksi maan lahjakkaimmista ja kokeneimmista rikos-
poliiseista. Toivottavasti te pystytte suostuttelemaan
hänet projektin johtoon.”

Hymy katosi professorin kasvoilta.

”No? Kertoisitteko hänelle, mikä on projektin varsi-
nainen tarkoitus”, McLeish hoputti.

”Tuota, minä, siinä vain...” Okonedo työnsi silmä-
lasejaan ylöspäin ja oikaisi hoikat hartiansa. ”Minä ja

ryhmäni olemme neljän viime vuoden ajan kehittäneet AIDEa, jonka algoritmeihin ei sisälly minkäänlaisia ennakkoluuloja, jotta keinoäly voisi auttaa poliisia puhtaasti tosiasioihin perustuvien johtopäätösten tekemisessä. Ja vaikka olen kiitollinen tilaisuudesta testata tekoälyä oikean poliisityön ympäristössä, on ehdottoman tärkeää, ettei se kontaminoidu pilotin aikana.

Sen vuoksi raportissani suositeltiin, että AIDEn työpariksi järjestettäisiin joku vasta valmistunut rikostutkija.”

McLeish käänsi haastavan tuijotuksensa Okonedom. Jo hieman uhkaavalta tuntuneen hiljaisuuden jälkeen hän kysyi: ”Mitä te yritätte sanoa?”

Kat katseli professoria ja yritti arvioida hänen ikänsä. Kohta kolmekymppinen? Ei ainakaan kovin paljon päälle.

”Ehkäpä professori Okonedo ei halua keksintönsä työpariksi keski-ikäistä poliisia, joka voisi saastuttaa sen rasismilla tai seksismillä”, Kat sanoi. ”Tai ikäsyrynnällä.”

McLeish alkoi näyttää huolestuttavan purppuraiselta. Hän nousi, avasi huoneen oven ja napautti messinkilaattaa, jossa luki hänen nimensä. ”Viimeksi kun katsoin, minä olin Warwickshiren poliisin päällikkö, ja se tarkoittaa, että minä päätän, kuka johtaa minun tiimejäni. Paitsi jos pilotti on syytä peruuttaa.”

Kat nousi suojelemaan nuorempaa naista McLeishin mulkoilulta.

”Sellainen ajatus kylläkin on täysin perusteltu”, Kat sanoi. ”Ja eikö pilotti joka tapauksessa ole kokeilu-luontoinen?”

Myös professori Okonedo nousi. ”Kiitos, mutta en tarvitse ketään puolustamaan tai selittelemään työtäni”,

KUN SYDÄMENLYÖNTIKIN TUNTUU IKUISUUDELTA

Rikostarkastaja Kat Frank antautuu uralleen koko sydämellään ja luottaa harjaantuneisiin vaistoihinsa. Kun hänelle määrätään työpariksi uraauurtava tekoälyetsivä Lock, hän joutuu silmätysten omien rajoitustensa kanssa. Lockilta puuttuu inhimillinen ulottuvuus, mutta tietomassoja se kykenee käsittelemään huippunopeudella.

Kat ja Lock määrätään tutkimaan ratkaisemattomia katoamisia. Kahden nuoren miehen tapauksista löytyy yllättäviä yhdistäviä tekijöitä, ja pian painajainen vyöryy myös Katin yksityiselämään. Pystyykö kylmän looginen Lock päättelemään jotain, mikä on tunteiden valtaan joutuneelta Katilta jäänyt huomaamatta?

JO CALLAGHANIN esikoisteos *Vain silmänräpäys* on rajoja rikkova, oivaltava rikosromaani, jossa tekoälyä täydentää inhimillisuus. Se nostaa katseen tulevaisuuteen mutta vie samalla syvälle pahuuden ytimeen.

